

ΒΑΣΙΛΗΣ ΗΓΩΙΑΚΟΣ

Λελέ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ελληνική Δημοκρατία
Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Δουράκι

670

Βιβλίο παιδικών

Ε. Μ. Π. α. γ.

Ελληνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Η έκδοση αυτή έγινε με την οικονομική ενίσχυση του
"Ελληνικού Λαοκρατικού Κινήματος"

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Η έκδοση αυτή έγινε με την οικονομική ενίσχυση του
Συλλόγου Αετομηλιτσιωτών " Το Ντένισκο "

ω λελε

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Η Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα
είναι ανοιχτή για την ερευνητική ανάγκη του
Ελληνικού Λαού.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΗΓΙΣΙΑΚΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Ω. ΝΕΛΕ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

©

Βασιλης Νιτσιάκος
ISBN 960-210-153-9

Πρώτη έκδοση: Ιούνιος 1993
Αισθητική επιμέλεια: Πέρος Μπέχλης

Εκδόσεις Οδυσσέας ΕΠΕ
Δαφνομήλη & Α. Μωραΐτου 3
114 71 Αθήνα, τηλ. 3625575

Κεντρική διάθεση: Κοινοπρακτική
Ιπποκράτους 68 106 80 Αθήνα, τηλ. 3609197

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

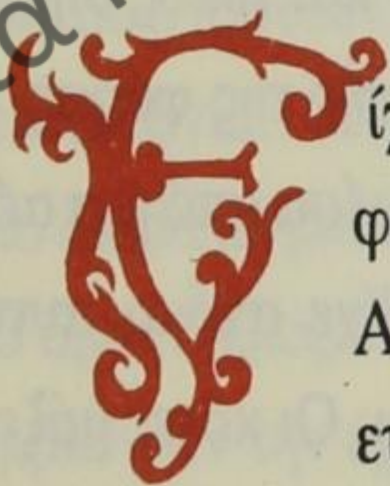
Στη Βούλα

που ξέρει

Στη Βασιλική

που μαθαίνει

Διάβα

είχε ακόμα τη γεύση του ρυζόγαλου που φάγανε στη Μπάρα. Ήταν παράξενο. Αυτό το ρυζόγαλο ήταν σταθμός στον ετήσιο κύκλο της ζωής του. Κι ας ήταν απλώς ένα μίγμα από γάλα και ρύζι. Γάλα και ρύζι που είχαν άφθονο. Δεν ήταν όμως το υλικό. Ούτε η γεύση

του. Ήταν το γεγονός. Ήταν αυτό που συνόψιζε. Ήταν η δύναμη και το μυστήριο που προσέδιδε στη γεύση του μια ολόκληρη ιστορία. Η ιστορία των περιοδικών διαβάσεων. Αυτό το αιώνιο «διάβα» στα οροπέδια που δεν απόκτησαν ποτέ σταθερή μορφή. Στα οροπέδια με τις ανήσυχες γραμμές και τους φευγαλέους χρωματισμούς. Η Μπάρα ήταν η ίδια μια γεύση. Κι είχε γίνει ένα με την αίσθηση της μετακίνησης. Γι' αυτό δεν έλειπε από καμιά ιστορία. Από καμιά αφήγηση. Όταν μιλούσαν για ένα σταθμό με σημαίνουσα αξία ως προς το διάβα, μιλούσαν για τη Μπάρα. Ανεξάρτητα αν ήταν όντως έτσι στην αντικειμενική γεωγραφία. Η Μπάρα ήταν στοιχείο της υποκειμενικής γεωγραφίας. Σημείο και τόπος σημαντικός της συλλογικής συνείδησης αυτής της φάρας. Της φάρας που δεν υπάρχει παρά μόνο μέσα από μια αέανη επανάληψη αυτού του διάβατος. Είχε ακόμα αυτή τη γεύση. Και πλησίαζαν στο Επταχώρι. Οι κότες μάζευαν τα κεφάλια τους μεσ' απ' τις τρύπες που είχαν ανοίξει στις λινάτσες. Θα συνέπασχαν κι αυτές με τους ανθρώ-

πους. Θα έβαζαν τα κακαρίσματα μόλις θα φούντωνε ο καβγάς. Ο καβγάς που επαναλαμβάνεται χρόνια τώρα. Από τότε που ναυλώνουν φορτηγά για να μετακινούνται τα γυναικόπαιδα. Και ξεφορτώνουν στο Επταχώρι. Από 'κει με τα караβάνια. Εφτά ώρες. Φτάνανε συνήθως νύχτα. Λίγο πριν φέξει. Για να μην τους πάρουν χαμπάρι. Παρόλο που ήξεραν πως εκείνες τις μέρες ξενυχτούσαν οι αρχές για να τους «υποδεχτούν». Το προαύλιο του σχολείου είναι ιδανικός χώρος για ξεφόρτωμα. Άπλωμα κι απάνεμο. Ήταν μια ζήτημα ταυτότητας η επανάληψη της ίδιας ιστορίας. Έτσι έσβηνε η γεύση του ρυζόγαλου. Κι άρχισε η γλυκεία περίοδος του καλοκαιριού. «Λαλόκλου ανόστου». Αυτή η σύγκρουση είχε γίνει κάτι σαν τελετουργία. Ένα rite de passage. Είχε ενσωματωθεί στο διάβα με μια συμβολική σημασία. Ένα συναρπαστικό όριο. Τέλος κι αρχή μαζί. Δεν έκαναν τίποτα για να αμβλύνουν την έχθρα. Ήταν το μοναδικό γειτονικό χωριό που δεν είχαν συνάψει κουμπαριά. Κάτι που το έκαναν εθιμικά. Για να μετατρέψουν ουδέτερες ή εχθρι-

κές σχέσεις σε φιλικές. Στο διάβα, στα πιο καίρια και δύσκολα σημεία της στρατάς, είχαν τους φίλους τους. «Ουάσπιτς» τους λέγανε. Και τους κουμπάρους. Εδώ υπήρχε το αντίθετο. Η εθιμική έχθρα. Και είχε γίνει στοιχείο της ταυτότητάς τους. Γι' αυτούς μόνο. Οι άλλοι την αντιμετώπιζαν απλώς ως ένα πρόβλημα. Μια γάγγραινα. Οι βλάχοι που κοπρίζουν το χωριό τους. Και που αναστατώνουν δυο φορές το χρόνο την ήρεμη ζωή τους. Οι μεγάλοι είχαν τα δικά τους. Όμως αυτή η έχθρα ήταν κάτι σαν υπόστρωμα για τις εθιμοτυπικές εχθροπραξίες στον κόσμο των παιδιών. Πετροπόλεμος. Αμίλητος πετροπόλεμος. Μια τελετουργία που την ξέρουν και την ακολουθούν με σεβασμό. Σαν τους πιστούς στη θεία λειτουργία. Μπορεί οι γενιές ν' αλλάζουν. Να διαδέχονται η μια την άλλη. Όμως όλα αυτά μεταδίδονται με κάποιους αυτοματισμούς. Πέρα από τα όρια του συνειδητού. Γι' αυτό και ασκούν μια ακατανίκητη εξουσία πάνω στη συμπεριφορά της φάρας. Είναι οι κρυφοί νόμοι που την ορίζουν. Δίχως να αναρωτιέται κανείς για

τη σκοπιμότητά τους. Είναι υπεράνω υποψίας. Είναι στοιχεία συστατικά της υπόστασής τους. Είναι πράγματα ιερά. Έχουν από 'κείνη την ιερότητα που παράγει το ένστιχτο. Είναι κάτι που προϋπάρχει της συνείδησης. «Ιάτα τα βλαχούλια, ιάτα». Η ιαχή πολέμου από το αντίπαλο στρατόπεδο. Η φιλοξενία. Και οι πρώτες πέτρες. Έχει πολλές αυτός ο γκριζος τόπος με τα απότομα βράχια και τα πολλά νερά. Εκτός έδρας και άοπλοι. Το φορτηγό υπέρβαρο. Για να κουβαλήσει κανείς πέτρες. Όπως πάντοτε. Στο φως της μέρας με δεμένα τα χέρια μπροστά στην εξουσία. Κι εδώ επρόκειτο μόνο για την εξουσία της εντοπιότητας. Τι να τις κάνουν τις άλλες εξουσίες. Εκείνες. Που πριν καταλάβουν έπρεπε να σεβαστούν. Κι ο σεβασμός δεν ήταν παρά υποταγή. Δηλαδή εξευτελισμός. Έμενε πάντοτε ανεξιχνίαστη. Κι αντιφατική η στάση τους. Ήταν πράγματα ασυμβίβαστα. Η υπόθεση της συνέχειάς τους με τέτοιου είδους εντάξεις. Κι έμεναν με την ελευθερία των περιθωρίων. Κι ήταν τα βουνά τους ακόμα ελεύθερα. Όσο θα 'ταν,

θα αναβαπτίζονταν στην ιδιαιτερότητά τους. Την ιδιαιτερότητα που για κάποιους ήταν γραφική. Γι' άλλους επικίνδυνη. Και για τους ίδιους υπόσταση. Ο αγώνας δεν μπορεί παρά να 'ναι κλέφτικος. Αντεκδικητικές επιδρομές. Καταστροφές στα κηπάρια με τους άγουρους καρπούς. Μα κυρίως συμβολικές εχθρικές ενέργειες. Όπως το μαγάρισμα της τιμής. Μπροστά στον ιερό τόπο της κατοικίας. Τέτοιες ατιμωτικές πράξεις. Με τους δικούς τους κώδικες. Σημασία δεν είχε τόσο η πρόσληψη των άλλων. Όσο η δική τους πλέρωση. Είναι το κακό που είναι πρώτα καλό σ' αυτόν που το κάνει. Η κακία που εξαγνίζει. Ανεξάρτητα από τις συνέπειές της. Αυτό το ξαλάφρωμα μετά την εκδίκηση. Η κάθαρση. Αυτή η ανακύκλωση που ορίζει τον ίδιο τον κύκλο της ζωής. Μιας ζωής που φαινόταν να απειλείται από τις εξελίξεις. Αυτό που περιφρονούσαν γινόταν τώρα κανόνας και πρότυπο. Κι αυτό που ήταν οι ίδιοι, και ήσαν τόσο υπερήφανοι, άρχισε να αντιμετωπίζεται ως στίγμα. Είχε κάμποσες δεκαετίες τώρα. Του τα 'λεγε ο παππούς του

στην καθαρεύουσα. Ότι ο Μεταξάς τους θεωρούσε εθνική πληγή. Ήταν έλεγε παράγων κοινωνικής αναρχίας. Σ' ένα σύγχρονο και πολιτισμένο κράτος. Δεν θα 'πρεπε να υπάρχουν φερέοικοι πληθυσμοί. Ήταν ζήτημα εθνικής αξιοπρέπειας. Και τιμής. Δύσκολα τα κατάλαβαν όλα αυτά. Πώς δηλαδή ό,τι για κείνους ήταν θέμα τιμής και ελευθερίας, θέμα ζωής, για την εξουσία ήτανε ντροπή; Ντροπή ήταν ν' αφήνει κανείς αυτόν τον αγέρωχο βίο και να μαραζώνει στον κάμπο. Μαράζι ήταν ο κάμπος. Και η ζωή του. Το 'λεγαν και τα τραγούδια τους. Ήταν κοινωνικός θάνατος. Ήταν ξενιτιά. Κι αυτό το διάβα κάθε άνοιξη νόστος. Νόστος στην ελπίδα για επιβίωση. Γι' αυτό ξεσπάγαν στους τελευταίους εδραίους. Στους επταχωρίτες. Ήταν ένα ξέσπασμα σ' ένα περιφρονητέο πρότυπο ζωής. Αυτό που τους το πρόβαλαν ως μονόδρομο. Και για το δικό τους μέλλον. Η αποδοχή του θα 'ταν παραίτηση από τη ζωή. Γι' αυτό ξεσπάγαν. Και παίρναν των ομματιών τους. Νικητές απέναντι στους εφιάλτες. Που διαρκώς πολλαπλασίαζε

η εξουσία. Νικητές απέναντι στην ατίμωση. Κι εκείνο το ανέβασμα στις σάρρες πάνω απ' το Επταχώρι γινόταν η πιο λυτρωτική πράξη. Ως το σκάπετο. Ως εκεί που έβλεπαν πια μόνο τα ψηλά. Εκεί που η οικειότητα ήταν από μόνη της εξουσία. Ή απλώς αυτοπεποίθηση. Ή και υπαρξιακή δικαίωση. Εδώ πια έχουν εκείνοι το λόγο. Και την ελευθερία. Αγνάντια ντι χουάρα. Κι η συμβουλή των γυναικών. Κι η αιώνια στιγμή που πιάναν άσπρη πέτρα. Και το δάκρυ της επιβεβαίωσης. Χίλια ονόματα να του δώσει η εξουσία για να το «εξωραΐσει». Χίλια διατάγματα. Χίλια αστυνομικά φυλάκια. Χίλιες κατάρρες. Αυτό θα παραμείνει η ευλογία. Όπως τη νιώθουν κάθε φορά να τους συνεπαίρνει. Αγνάντια ντι χουάρα. Αυτό θα παραμείνει... το Ντένισκο.

Το τρένο

Είχαν αλλάξει πορεία. Δεν πήγαινε άλλο. Είχαν μείνει μόνον οι δρόμοι. Κι αυτοί στρωμένοι άσφαλτο. Ούτε στα οχτώματα δε φύτρωνε χορτάρι. Σπαρμένα τα πάντα. Άνοιξη. Τους είχαν προειδοποιήσει. Τελευταία φορά. Δεν θα τους χαρίζονταν άλλο. Το ήξε-

ραν. Την τελευταία φορά το είχαν πληρώσει ακριβά. Παντού τζερεμέδες. Κρυφοί ή φανεροί. Μπαξίσια ή πρόστιμα. Περίμεναν το σκοτάδι της νύχτας να χορτάσουν τα ζωντανά τους. Το 'χαν πάρει χαμπάρι. Δραγάτηδες παντού. Έμενε μόνον ο δρόμος. Κι αυτός άσφαλτος. Κι ήθελε κι άλλη προσοχή. Κίνηση. Η λάμψη των ομματιών των ζώων χανόταν μπρος στη δύναμη των προβολέων. Δεκάδες θύματα. Άνοιγαν οι επικοινωνίες. Και στένευαν τόσο γι' αυτούς. Φράχτες κι απαγορευτικά παντού. Μαθαίνουν και τα ζώα να περπατούν σαν στρατιώτες. Σε τριάδες. Τα κουδούνια δεν έχουν περιθώρια να χτυπήσουν. Είναι κι αχρείαστα. Έπρεπε ν' αλλάξουν πορεία. Όχι για καλύτερο. Για να περάσουν. Έπρεπε να βγούν στα Τέμπη. Να πάρουν το τρένο για τ' Αμύνταιο. Διέσχιζαν τους αργυρούς ελαιώνες στα πόδια τ' Ολύμπου. Παλιά εικόνα. Πήγαιναν αργά. Για να τυπωθεί καλά μέσα τους. Δεν ήξεραν για την επόμενη Άνοιξη. Όλα τ' ανοίγματα που βλέπαν γύρω τους μεγάλωναν το δικό τους κλείσιμο. Ένα ασφυκτικό στρίμωγμα. Σαν

αυτό που τους περίμενε στο τρένο. Στο τρένο που ξέραν μόνον οι άντρες. Και το περιγράφαν στις γυναίκες σαν ένα μεγάλο διαολόφιδο. Τρόμαξαν να βάλουν τα ζώα μέσα. Αγρίμια αξιολύπητα σ' αυτά τα μαύρα μεγάλα κουτιά. Ώσπου να μάθουν. Ώσπου να ημερέψουν. Ώσπου να πεθάνουν λέγαν μέσα τους. Χιλιάδες ζωντανά με προσωπικότητα και όνομα. Τα φόρτωσαν σαν ζωντανό κρέας. Τους βγάλαν τα κουδούνια. Να μη μακελευτούν. Στα κριάρια κόψαν τα κέρατα. Σαστισμένοι άνθρωποι και ζωντανά. Στιβαγμένοι στα μαύρα κουτιά. Θαρρείς για το τελευταίο ταξίδι. Ξεκίνησαν. Είδαν το χάρο με τα μάτια τους. Απόλυτο σκοτάδι. Περιθώρια ούτε ν' αναρωτηθούν. Δεν είχαν. Έπρεπε ν' ανασαίνουν. Θα τους μέτραγαν. Θα τους μέτραγαν για να πληρώσουν. Ένας άντρας μοχθηρός με καπέλο και φακό στο χέρι. Κλώτσαγε τα ζώα με μανία. Ήξερε γι' αυτή την πονηρή φάρα. Έψαχνε για κρυμμένους. Δεν τους πείραζε. Παρόλη την περηφάνεια τους. Είχαν μάθει. Απέναντι στην εξουσία ξεχνούσαν τα πάντα. Αρκεί να την

ξεγελάσουν. Απέναντι σ' αυτή γίνονταν και κουτοπόνηροι. Παράξενο. Η εξουσία γι' αυτούς ήταν το καπέλο του εισπράκτορα και του χωροφύλακα. Κάθε καπέλο με κορόνα. Κι ήταν αντιφατική η στάση τους. Τη θαύμαζαν και την πολεμούσαν. Τη χείδευαν και την έφτυναν. Την κολάκευαν και τη χλεύαζαν. Ένα παιχνίδι που δεν το όριζαν. Τους όριζε. Στην ασφυξία του βαγονιού κανείς δεν όριζε τίποτα. Ένα στρίμωγμα σαν κι αυτό που ένιωθαν έξω στην κοινωνία. Μόνο που εδώ ήταν σωματικό. Βιολογικό. Σήκωναν τα κεφάλια άνθρωποι και ζώα. Να πάρουν ανάσα. Κι ο άνθρωπος με το καπέλο επέμενε. Να κλωτσάει σώματα. Σώματα που κόντευαν να γίνουν πτώματα. Τους είχε πει ο βουλευτής κι ο γεωπόνος. Θα γλίτωναν απ' την ταλαιπωρία. Τους το 'κανε ο πρώτος ρουσφέτι για τις ψήφους που του δώσαν. Θα νυχτώσουν στα Τέμπη και θα ξημερώσουν στο Αμύνταιο. Ποιος το φανταζόταν. Είναι μια νύχτα ατέλειωτη. Κι αυτοί ανήμποροι. Ακούν τη φοβερή μηχανή. Το μύλο αυτό του διαβόλου. Νιώθουν εντελώς ανίκανοι. Αυτοί οι παλικά-

ράδες. Το δείχνει το βλέμμα τους. Δεν είναι φόβος. Ούτε τρόμος. Είναι η κατάλυση κάθε συναισθήματος. Ένα ξάφνιασμα που γεμίζει ηθική αμηχανία. Σαν τα θεριά που τα πιάνουν με ύπουλο τρόπο στα δόκανα. Δεν γνωρίζουν. Δεν γνωρίζουν περί τίνος πρόκειται. Κι έχουν ακούσει πολλά. Πολλά γι' αυτές τις μηχανές που τα βάζουν και με το Θεό. Αυτοί πάντοτε φοβόντουσαν το Διάβολο πίοτερο απ' το Θεό. Γιατί 'ναι ύπουλος. Ο φόβος αυτός τους είχε ασκήσει σε μιαν ανάλογη συμπεριφορά. Άμυνα στους διαβόλους που ξεφύτρωναν διαρκώς στο δρόμο τους. Στους διαβόλους που παρουσιάζονταν με χίλια δυο ονόματα. Και τους απειλούσαν. Αυτές οι απειλές γίναν τώρα μία. Και μοναδική. Η απειλή της υπόστασής τους. Αυτό το μαύρο θεριό είναι η προσωποποίησή της. Το πρόσωπό του το αποκτά ακριβώς ενσαρκώνοντάς την. Δεν είναι μια απλή μηχανή. Είναι αυτό που φοβόντουσαν. Πως κάποτε θα ερχόταν. Κι ασφυκτιούν πιο πολύ όσο σκέφτονται. Όσο μπορούν να σκεφτούν. Το μυαλό τους πλημμύρισε. Εφιαλτικές εικό-

νες. Εικόνες θαμπές. Από την έλλειψη παραστάσεων. Με τις δικές τους δύσκολα συντίθεται. Ένα τόσο εφιαλτικό σκηνικό. Κενά. Συνεχώς κενά. Κενά που κάνουν όμως το σκοτάδι λιγότερο πυκνό. Από ό,τι οι πανικόβλητες σκέψεις. Είχαν ακούσει για μια γαλαρία. Ένιωθαν να 'ναι συνεχώς μέσα της. Αρχισαν να μετράνε πτώματα. Ξέχασαν το Αμύνταιο. Το Αμύνταιο δεν υπήρχε. Ήταν απλώς μια πρόφαση. Μια πρόφαση για την εξόντωσή τους. Δεν γνώριζαν και τον τόπο περ' απ' τα Τέμπη. Δεν μπορούσαν να φανταστούν. Τα Τέμπη είχαν γίνει ο Αχέροντάς τους. Και πλήρωναν και περατίκι. Πολλαπλάσιο με τους θανάτους των ζώων. Ούτε στις προφητείες του Πατροκοσμά. Δεν μπορούσαν να βρούν εξήγηση. Είχε πει πολλά για μηχανές. Και σιδερένια πουλιά στον ουρανό. Όμως δεν ξέραν να 'χε μιλήσει γι' αυτόν. Το φιδόμορφο χάρο. Και κρατούσε. Ο απαίσιος θόρυβος. Και κρατούσε. Το βασανιστήριο. Το Αμύνταιο δεν υπήρχε. Ήταν απλώς μια πρόφαση.

Ο κυρατζής

Μονάχος μα δυνατός ακόμα. Όπως εκείνη η γκορτσιά στο Άνω Βόιο. Στη μέση ενός επιβλητικού μα σπαρμένου τώρα πια λόφου. Ανεμοδαρμένη φύτρα. Ένα σπυρί φερμένο από άγνωστο τόπο. Βρέθηκε 'κει και στέκεται. Ένα σημείο. Χρήσιμο κι όμορφο μαζί. Μονά-

χος μα δυνατός ακόμα. Σ' ένα μπάριτζο άτι. Μπάριτζο απ' το χρόνο. Το χρόνο που κλείνει στον αιώνιο δρασκελισμό του. Και στο τραγούδι του καβαλάρη. Το τραγούδι που διαρκεί όσο κι η στράτα. Από μια στιγμή μέχρι έναν αιώνα. Και η στιγμή κι ο αιώνας εδώ. Σ' ένα δρασκελισμό. Μονάχος μα δυνατός ακόμα. Κι όλα τα θέματα έχουν γίνει ένα. Ένα ανείπωτο φτερωτό τραγούδι. Η Σουλτάνα Πλιάτσικα που αρραβωνιάστηκε τον Κρητικό με γραβάτα και καπέλο. Ο Πάντος Μπαμπάνης που ξεπάστρεψε το τσελιγκάτο του Κώτσια. Τα δίστιχα για το κρασί και το ρακί των Γρεβενών. Τα χρέη στους μπακάληδες. Και στο τέλος οι φιλοσοφικές κατακλείδες για τη ζωή και τα γεράματα. «Οντά ειμασταν παιδιά τα λέγαμεν αυτά, τώρα γεράσαμε κι όλα τα χάσαμε». Μονάχος μα δυνατός ακόμα. Μαζί με το χρόνο κι ο τόπος δέσμιος σ' ένα δρασκελισμό. Μπροστά και πίσω. Εδώ ειν' ένα. Ένα σημείο. Ελεύθερο από τους αναγκασμούς του ορίζοντα. Με μια αγέρωχη περιφρόνηση στα δεδομένα του. Πριν το πέταγμα. Μονάχος μα δυνατός ακόμα.

Μ' εκείνη τη γνωστή περηφάνεια. Που κληρονόμησε μαζί με τα φυσικά του χαρακτηριστικά. Την περηφάνεια που τώρα είναι μετέωρη. Σαν ένα δώρο που δεν είναι πια ευπρόσδεκτο. Την περηφάνεια που γεμίζει μοναξιά. Αυτή την περηφάνεια στο δρασκελισμό του αλόγου. Στο δρασκελισμό που δεν ολοκληρώνεται. Γιατί θέλει να γίνει πέταγμα. Μονάχος μα δυνατός ακόμα. Κι η περηφάνεια αλλάζει γράμματα. Γίνεται περιφρόνια. Άμυνα. Οι αποδέκτες αποδεκατίστησαν ή μεταμορφώθηκαν. Πάντως δεν υπάρχουν. Η περιφρόνια. Αυτή τον πλημμυρίζει. Και τον ξαλαφρώνει. Αυτή η περιφρόνια είναι παράξενη. Δεν είναι ένα απλό συναίσθημα. Σ' αυτούς είναι κάτι παραπάνω. Αντίδοτο στη βασκανία. Η εκμηδένιση, ή έστω η μείωση της αξίας ενός πράγματος με ιδιαίτερη σημασία. Αυτή η περίεργη περιφρόνηση των πιο πολύτιμων πραγμάτων. Είναι διακριτικό τους γνώρισμα. Μια μαγική άμυνα στο κακό μάτι. Μονάχος μα δυνατός ακόμα. Μ' αυτά τα παράξενα φυλαχτά. Που έξω δεν έχουν πια αντίκρουσμα μα μέσα κάνουν θαύματα. Με

την ολιγωρία που στη γλώσσα τους έγινε «λουγουρία». Για να δηλώσει κάθε πράγμα. Κάθε πράγμα που πρέπει να ολιγορούν γι' αυτό. Για να μην το χάσουν. Και την περιουσία τους. Τα ζωντανά τους. «Το τίπουτα» τα λένε. Πρέπει να είναι «τίπουτα» για να μην κινδυνεύουν. Μαγικά πράγματα. Τα ξέρουν μόνον αυτοί. Κι αυτή είναι η δύναμή τους. Οι κρυφοί κώδικές τους. Μ' αυτούς σηκώνουν ανάστημα σ' εκείνους που τους απειλούν. Μονάρχος μα δυνατός ακόμα. Με μια θαρράκιση αέρινη. Με τα φτερά των ονείρων επτά γενεών προγόνων. Έτοιμα ν' ανοίξουν. Μ' ένα βλέμμα απαλλαγμένο από την ανάγκη να κοιτάξει. Γι' αυτό χάνεται. Χάνεται μ' όλες εκείνες τις εικόνες που προσβάλλουν τη μνήμη όταν τις ανακαλεί. Τις εικόνες με την αντιφατική τους λειτουργία. Τις εικόνες που θυμίζουν τον ξεπεσμό. Μα και την ίδια τη ζωή και το μεγαλείο της. Αυτό το δεύτερο πρέπει να εκμηδενιστεί. Να μην υπάρχει. Σ' αυτό να στραφεί η περιφρόνια. Όσα είδαν τα μάτια του γίνονται ισχυρές προφάσεις. Το μέλλον οδηγεί μόνο στο παρελθόν. Μο-

νάχος μα δυνατός ακόμα. Αντιμέτωπος με την απώλεια του ονόματος. Αυτό που είναι να μη λείπει τίποτα. Το όνομα είναι ψυχή. Άμα χαθεί, στα λεξικά δεν βρίσκεται... Η λήθη είναι λήθη. Η γνώση δεν είναι μνήμη. Το λεξικό δηλώνει την απώλειά της. Την απώλεια. Αυτή αναζητά δοκιμάζοντας τα φτερά του σαν τα γερασμένα μυρμήγκια. Όχι την απώλεια τη δική του. Την απώλεια των απωλειών. Αυτών που τον έκαναν να μοιάζει τόσο μ' εκείνη τη γκορτσιά στο Άνω Βόιο. Μονάχος μα δυνατός ακόμα. Όπως ταιριάζει σ' έναν κυρατζή αυτής της φάρας. Μα τι θα πει «κυρατζής».

Το παζάρι

Πάτω απ' το βλέμμα της Βασίλισσας.
Έβλεπε χωρίς να τον βλέπουν. Η πραγμα-
μάτεια το βράδυ έπαιρνε άλλο ρόλο.
Χοντρές μάλλινες φλοκάτες. Αδιαπέ-
ραστες από το φώς των μεγάλων στύλων της πλατείας.
Έκλειναν την αυλαία τους. Γίνονταν όλοι κρυφοί θεα-

τές. Στη ζεστασιά. Και την ασφάλεια μιας οικείας αίσθησης. Του μαλλιού. Και την προστασία εκείνης. Την κοιτάγε με στοργή. Και παράπονο. Για τη στοργή ήξερε. Το παράπονο απροσδιόριστο. Την ένιωθε δική του. Σαν τη γιαγιά του που ανάσαινε βαριά δίπλα του. Ήταν οι ιστορίες. Οι πολλές ιστορίες. Για τα ορφανά. Και τις κοπέλες που προίκισε. Μα πιο πολύ η ιστορία του Νικήτα. Του υιοθετημένου παιδιού της. Αυτή ήταν λοιπόν. Τόσο μεγάλη. Όσο την είχε φανταστεί. Κι όμορφη. Και πονετική. Εκεί, μπροστά της, αισθανόταν λίγο Νικήτα. Κι είχε όλα τα καλά. Κουβόταν για λίγο. Στη ζεστασιά της φλοκάτης. Το σκοτάδι τον βοηθούσε. Να φαντάζεται. Κι ύστερα άνοιγε μια χαραμάδα. Έβλεπε χωρίς να τον βλέπουν. Όλους εκείνους τους ανθρώπους. Να κινούνται πάνω κάτω. Δίχως σκοπό. Με μια διάθεση όμως που δήλωνε κάτι παραπάνω. Την απλή παρουσία. Και τη διακήρυξή της. Πάνω κάτω. Με γιορτινά ρούχα. Κι εύθυμα πρόσωπα. Τους είχαν συνηθίσει κι αυτούς. Γνωστό σκηνικό. Αιώνες τώρα. Σαν τα πράγματα που δεν ενο-

χλούν λόγω συνήθειας. Αιώνες τώρα. Στο ίδιο σημείο. Τους κληρονομήσανε. Μαζί με το παζάρι. Να απλώνονται και να μαζεύονται. Με την ώρα και με την περίπτωση... Η νύχτα είχε άσυλο. Οι άνθρωποι βγαίνουν μ' άλλες προθέσεις. Και οι φοροεισπράκτορες. Και οι αγορανόμοι. Και οι χωροφύλακες. Η νύχτα δεν υπόκειται στις φορολογικές διατάξεις. Λοξές ματιές. Μάλλον με συμπάθεια. Ρίχνουν οι βλοσυροί της ημέρας διώκτες. Σ' αυτές τις γυναίκες που την ημέρα τους εκνευρίζουν με την πονηριά τους. Παλιά συνήθεια. Έθιμο σχεδόν. Να μαζεύουν τις βελόνιτζες σε μια στίβα. Και να κάνουν τις αδιάφορες. Δυο μέτρα. Το πολύ. Η φορολογία. Και ξαναοίγονται πάλι. Η κάθε μια τη στίβα της. Το ξέρουν όλοι. Οι ίδιες παρατηρήσεις. Και οι καβγάδες. Κι η ίδια λύση. «Και του χρόνου». Η συνήθεια. Νικάει το νόμο. Αυτοί οι άνθρωποι του παζαριού έχουν μια άλλη διάσταση. Αιώνες τώρα. Μιαν ιερότητα. Αυτές οι μαυρομάντηλες γερασμένες μορφές. Στέκουν σαν στοιχειά. Αιώνες τώρα. Στο ίδιο ακριβώς σημείο. Οι ίδιες, τις ίδιες ημέρες

του χρόνου. Η οικονομική τους σημασία είναι πια το λιγότερο. Μια παρουσία συμβολική. Μια διάρκεια. Κάτι που δεν μετριέται με τους όρους του εμπορίου. Δεν ακολουθεί τη μοίρα των άλλων αγαθών. Δεν γίνεται εμπόρευμα. Μεγαλώνει η αξία του. Αντί να μικραίνει. Μα αυτή η αξία δεν είναι οικονομική. Το ξέρουν. Το ξέρουν καλά. Και συνεχίζει. Η ίδια ιστορία. Έξω από οικονομικές αναγκαιότητες τώρα. Πρέπει να είναι 'κει. Κι ας μην πουλάνε. Κι ας μην αγοράζουν οι άλλοι. Να είναι απλώς εκεί. Για τη συνέχεια. Αυτή γίνεται πιο επιτακτική ανάγκη. Κι απ' την οικονομική. Όσο τα πράγματα αλλάζουν. Κι αλλάζουν τα πράγματα. Τις αγαπούσαν τις Βλάχες με τις βελέντζες. Τις «κυρίες με τις φλοκάτες». Όπως τις έλεγε πιο μοντέρνα ο απέναντι έμπορος. Τις αγαπούσαν. Σαν τα καλά στοιχεία του τόπου τους. Θα ήταν εκεί. Και στα χρόνια που έρχονταν. Στα χρόνια της απειλής. Θα ήταν εκεί οι μορφές τους. Με ή χωρίς τη Βασίλισσα. Θα ήταν εκεί. Όσο ζούσε η ανάμνηση της παλιάς πόλης. Και του παζαριού. Όσο

ζούσαν όλοι αυτοί. Τους κοίταζε παράξενα. Μέσ' απ' τη χαραμάδα που αλλάζει σχήματα. Κάτω απ' το βλέμμα της Βασίλισσας. Έβλεπε. Δεκάδες πόδια. Δεκάδες κεφάλια. Ό,τι ήθελε. Ανάλογα με τη θέση. Και το άνοιγμα της χαραμάδας. Τους είχε όλους στο χέρι. Έπαιζε μαζί τους. Τους έβλεπε. Του ήταν οικείοι. Και τόσο ξένοι. Έπαιζε μαζί τους. Τους άφηνε και τους έπιανε. Τους πήγαινε και τους έφερνε. Τους κοίμιζε και τους ξύπναγε. Τους μεγάλωνε και τους μικραίνει. Όσπου να τους χάσει. Μαζί με τη νύχτα. Και τις φωνές της. Κι έκλεινε η αυλαία. Κι έμενε μονάχα η Βασίλισσα. Άγρυπνη. Και προστατευτική. Όπως τη μολογούσαν. Εκεί. Στην πλατεία της Κόνιτσας. Δίχως να φαντάζεται τα μελλούμενα. Και γι' αυτή και για 'κείνους.

Η κεραισιά

Καθρεφτιζόταν κι αυτό το ηλιόλουστο πρωινό στα νερά της ανάβρας. Όπως κάθε φορά που κατέβαινε στο χωριό. Έστριβε αντάρεσκα τα καστανόξανθα μουστάκια του. Και ψιλοτραγουδούσε. Τραγουδούσε κάθε φορά το ίδιο τραγούδι. Εκείνο που θα 'λεγε στον

αρραβώνα. Το 'χε το έθιμο να λέει ένα τραγούδι ο γαμπρός. Έλεγε πάντα τον πρώτο μόνο στίχο. Έσβηνε η φωνή του μετά και χανόταν στο κρυστάλλινο νερό συναντώντας το βλέμμα του. «Όταν ζυγώνω στο χωριό και τι καλά μ' αρέσει». Και πήγαινε ως κάτω στις κορφές των βουνών. Ήταν ένας ονειρεμένος κατήφορος. Ήταν ένα ταξίδι στον ανεστραμμένο κόσμο. Και είχε εκεί ό,τι πέραγε απ' το νου του. Ό,τι του απαγόρευε ο ορθός κόσμος. Δεν ήταν τίποτα σπουδαία πράγματα. Ήταν απλώς τα απαγορευμένα. Στα όρια του δικού του κόσμου. Όχι πιο μακριά. Τα μακρινά του ήταν αδιάφορα. Η φαντασία του έφτανε μέχρι την ανατροπή κάποιων μικρών κανόνων. Μέσα στο μικρό του κόσμο. Αυτόν που γινόταν τόσο μεγάλος, όταν επρόκειτο για τις αρχές του. Ένας μικρός κόσμος με τόσο μεγάλα τείχη. Τείχη εσωτερικά. Τείχη στη σκέψη και την ψυχή των ανθρώπων. Τείχη θεμέλια. Θεμέλια ενός οικοδομήματος σφιχτού. Που έπρεπε να μείνει τέτοιο. Γι' αυτό έπρεπε να φυλάνε αυτά τα τείχη σαν τα μάτια τους. Δεν πέρασε από το

μναλό του ποτέ να ασεβήσει. Απλώς δραπέτευε με τη βοήθεια του πέτρινου νερού. Πέταγε και κανένα πετράδι. Να ταρακουνιέται και να ζαλίζεται. Για να φύγει. Κι έτρωγε μέσα του τον επόμενο στίχο. «Για μια κοπέλα π' αγαπώ και 'κείνη δεν το ξέρει...». Ήταν κι αυτή η λέξη. Τόσο άσεμνη από μόνη της. Η ντροπή την είχε εξορίσει στη δική τους γλώσσα. «Θέλω» λένε αυτοί αντί «αγαπώ». Κι η «βρούτα», όμορφη λέξη, αυτή που θέλει κάποιος, η αγαπημένη. «Θέλω» με την έννοια όχι και τόσο της σφοδρής επιθυμίας. Όσο του τρυφερού πόνου για ένα πρόσωπο. Αυτός ο τρυφερός πόνος είχε αποκλειστικά κοινωνικά δικαιώματα. Η επιθυμία έπρεπε να μένει προσωπική υπόθεση. Και κοινό μυστικό. Γι' αυτό γινόταν και σφοδρή. Γιατί ήταν απαγορευμένη. Έσβησε κι ο τελευταίος κύκλος στην επιφάνεια του νερού. Επανέρχονται τα βουνά στη θέση τους. Και το πρόσωπό του στο κανονικό. Τέλειωνε το ταξίδι. Έσκυψε να πιει. Βοηθούσε το παγωμένο νερό στην επαναφορά. Το νερό που 'λέγαν πως όποιος πίνει κάνει πολλά κορίτσια. Κι απέ-

φευγαν οι νιόπατροι. Ήθελαν τα πρώτα αγόρια. Ν' αβγατίζουν το βιός. Και να προστατεύουν την τιμή της οικογένειας. Τα θηλυκά τα έθεταν και τα δυο σε κίνδυνο. Το βιός με την προίκα, την τιμή με την ευάλωτη κοινωνική τους θέση. Σε τέτοια ζητήματα δεν χαρίζονταν. Η ντροπή ήταν ό,τι χειρότερο μπορούσε να πέσει σ' ένα σπιτικό. Δεν αντισταθμιζόταν με τίποτα. Με αίμα μόνο. Κι αυτό δεν ήταν σίγουρο. Η ντροπή που βασάνιζε και τον ίδιο. Ένα από τα ψηλότερα τείχη. Η ντροπή που ρύθμιζε με το δικό της αδηρτο και σιωπηρό τρόπο τις σχέσεις σ' αυτό το χωριό. Έριξε και στο πρόσωπο νερό με τη χούφτα. Τινάχτηκε μια φορά. Όπως τα πρόβατα μετά τη βροχή. Κι ανασηκώθηκε βαριά. Είδε τα βουνά στη θέση τους. Και μαζί τους όλα τα άλλα πράγματα. Έξω και μέσα, και τα δύο είχαν την ίδια στερεότητα. Τα βουνά και οι αρχές. Και το βήμα του. Απέκτησε πάλι το αγέρωχο. Και σταθερό ύφος. Αυτή τη δωρικότητα που φόβιζε τους ξένους στα παζάρια. Το βήμα χωρίς περιστροφές. Το βήμα του τσαρουχιού. Με τις βαριές πρό-

κες. Και τη φούντα. Που συμπλήρωνε ό,τι εξέφραζε το μουστάκι. Τον ανδρισμό. Και την περηφάνεια. Και πήρε τον κατήφορο με τις γέρικες οξυές. Τις οξυές με τους πληγωμένους κορμούς. Τους πληγωμένους από την ιστορία κορμούς. Παλιές και νέες πληγές. Παλιά και νέα αρχικά ονομάτων. Γενεαλογίες. Το αρχείο της κοινότητας. Η ιστορία. Που γράφουν οι ίδιοι. Δεν έχουν τίποτα άλλο γραπτό δικό τους. Εκτός από τις ενθυμήσεις στα βιβλία της εκκλησίας. Που έγραφε ένας δικός τους παπάς. Αλλά αυτές αναφέρονται σε μεγάλα γεγονότα. Φωτιές, Πολέμους, Σεισμούς. Τέτοια. Εδώ ήταν γραμμένα τα ίδια τα ονόματά τους. Πολλά στρώματα. Όσες και οι γενιές. Τα σημάδια των πιο παλιών χάνονται με το χρόνο. Είτε γιατί γερνάνε και σαπίζουν οι κορμοί. Είτε γιατί επουλώνει το χάραγμα η φλούδα. Πάντως ξέρουν. Ξέρουν πως κάποτε όλοι τους οι πρόγονοι. Κι αυτοί που δεν ξέραν καν τα αρχικά των ονομάτων τους γράμματα. Κάτι χαράξανε με τους σουγιάδες τους σ' αυτούς τους κορμούς. Σχέδια. Ιερογλυφικά. Κάτι... Να 'ταν άραγε

απλή τύχη; Που αυτός ο τόπος ήταν ακριβώς δίπλα στη μάνα του νερού; Να 'ταν απλή τύχη ότι εδώ βγαίνουν οι νέοι στον κλήδονα, το πανηγύρι της αναπαραγωγής; Ένας χιλιοτραγουδισμένος τόπος. Κοντά στο χωριό. Αλλά εκτός θέας. Το μεγάλο μυστικό του. Οι πηγές και οι μνήμες του. Χάθηκε για λίγο παρασυρμένος απ' τη βουή του νερού. Που κύλαγε ορμητικά στα φρεάτια. Μια παράλογη σκέψη. Πέρασε αστραπιαία απ' το μυαλό του. Αν έμπαινε στο φρεάτιο. Θα τον έβγαζε ίσως στο σπίτι της. Δεν σκέφτηκε ότι ο όγκος του δεν χώραγε στις σωληνώσεις. Την απέρριψε. Απλώς με τη σκέψη ότι το νερό θα τον έβγαζε στο μεσοχώρι. Στη μεγάλη βρύση. Και θα γινόταν ρεζίλι. Όπως εκείνη τη φορά. Που τόλμησε να πλησιάσει. Δήθεν να δροσιστεί. Καθώς εκείνη γέμιζε νερό. Και νόμισε ότι όλα τα βλέμματα. Ζωντανών και πεθαμένων του χωριού έπεσαν πάνω του. Και ιδρωσε από τη ντροπή του. Είπε να ρίξει απλώς ένα πετράδι. Μπορεί να 'πεφτε στην ώρα. Που εκείνη γέμιζε. Θα 'ταν μια επαφή... Ξαφνικά το 'βαλε στα πόδια. Τον

πήρε ο κατήφορος. Ως τη μεγάλη πέτρα. Στην κορυφή του λόφου πάνω από το χωριό. Στάθηκε όπως πάντα. Κρυμμένος. Προσπαθώντας να διακρίνει. Ήταν δύσκολο. Τα σπίτια ήταν χτισμένα κολλητά. Φαινόταν το μεσοχώρι. Αλλά η ώρα δεν ήταν κατάλληλη. Τα κορίτσια βγαίνουν το σούρουπο ή χαράματα πριν φέξει. Σαν αστραπή τον κατέλαβε. Μαύρη απόγνωση. Χωρίς να το θέλει βγάζει μια δυνατή κραυγή. Άναρθρη. Και κατακυλιέται. Πάνω στ' αγκάθια και τις πέτρες. Χωρίς να το θέλει. Ματώνει. Θολώνει το μυαλό του. Γίνεται όλος ένα μικρό σύννεφο. Και κάνει κονάκι του τη μικρή κερασιά της αυλής της. Ένα συννεφάκι αόρατο. Το 'βλεπαν μόνο οι καρδερίνες. Και το κελαηδούσαν. Ένα μοναχικό. Κελαηδισμένο συννεφάκι. Κάθε που κατέβαινε στο χωριό. Ως την ώρα που ήταν να ανηφορίσει. Ξανά για τη στάνη. Καβάλα στον ψαρή του. Ένα σύννεφο. Αγάπη και πόθος. Καβάλα σ' άσπρο άτι...

Ο δρόμος

Κρυφάκουγε κι αυτή τη φορά. Όπως σ' όλα τα σκοτεινά περπατήματα πάνω στους ώμους της. Γκρίτσα. Σ' ένα μικρό διάστημα διέσχιζαν δυο γεφύρια. Ίσως γι' αυτό να γίνονταν όλα πιο μυστήρια. Ήταν κι η εκκλησιά. Κι αυτή ανάμεσα στα δυο γεφύρια. Με τα

μνημεία και τα κυπαρίσσια. Και πίσω τίποτα. Αν και στη μέση του χωριού, στα όριά του. Μια παράξενη ζώνη. Ένα κέντρο από-κέντρο. Ήταν κι οι λυγαριές. Κόντευαν να σκεπάσουν τα γεφύρια και τα ρέματα. Φουντωτές κι απόχαμνες. Θάμνοι του περιθωρίου. Στα χαντάκια τα βρώμικα. Στα χωρίσματα και τα οχτώματα. Στις παρυφές των οικισμών. Πάντα σε κάποια όρια. Συμπλήρωναν με τον τρόπο τους κι αυτές το μυστήριο. Έχουν και μια παράξενη βουή σαν φυσά η «Τσαμουριά». Ταιριαστή με 'κείνη των κυπαρισσιών. Το γεφύρι χωρίζει μα και ενώνει τους δυο μαχαλάδες. Κι από κάτω, όταν δεν κατεβάζει ο χείμαρρος, αποπατούν περαστικοί. Τα παιδιά φοβούνται να κατέβουν εκεί. Τους έχουν μιλήσει για φαντάσματα. Μικρό γεφύρι για τους μεγάλους. Ατέλειωτο για ένα μικρό παιδί. Το απύθμενο σκοτάδι που φωλιάζει από κάτω. Ένα σκοτάδι που το μαζεύει το νερό του Ολύμπου σε κάθε φουρτούνα. Μαζί με τα περιπτώματα. Για να ανανεωθεί αυτό το έρεβος αμέσως και να φιλοξενήσει ό,τι απωθημένο του σώματος και

της ψυχής. Εδώ λένε πως κάνουν τα μάγια τους κι εκείνες οι ξεμαλιάρες γριές που όλοι γνωρίζουν μα κανείς δεν κατονομάζει. Όμως εδώ γίνονται κι άλλες ακολασίες. Κάθε τι αντίθετο με τους κανόνες της ηθικής. Ιστορίες, όργια, παθήματα μοιχαλίδων, ακόμα και απίστευτες περιπτώσεις κτηνοβασίας συνδέονται με το απύθμενο μυστήριο αυτής της μικρής κι ανεξερεύνητης. Και τόσο επικίνδυνης γέφυρας. Χτύπαγε τα πόδια στην πλάτη της. Όπως στ' άλογα. Για να περάσουν γρήγορα από πάνω της. Μα ο χρόνος ήταν σαν να σταμάταγε κάθε φορά. Και πριν προλάβει να συνέλθει, χωρίς να το θέλει, το βλέμμα του έπεφτε πάνω στις σκιές των κυπαρισσιών. Πότε του φεγγαριού και πότε του μικρού καντηλιού που έκαιγε μερόνυχτα στο εικονοστάσι. Κι απέστρεφε το πρόσωπό του. Προς τα 'κει όμως που δεν ήταν παρά το χαντάκι με τις λυγαριές. Γιομάτο σκουπίδια. Και πεταμένα μάγια. Πάνω από όλα πάνες με ξεραμένο αίμα. Αίμα της εμμηνόρροιας. Το πιο αποτελεσματικό υλικό, όπως του είπαν όταν ρώτησε. Είχε μεγαλώσει τότε. Κι

είχε πάρει τις αποστάσεις του. Μπορούσε να ρωτάει. Μπορούσε να ρωτάει... Και πιο πέρα το σπίτι μιας γύφτισσας που πήραν από διπλανό χωριό για καντηλανάφτρα. Μιας γύφτισσας που η ζωή της από μόνη της είναι «μάγια» για τους χωριανούς. Είναι αυτό που λένε απειλή. Σόδομα και γόμορα. Εξώλης και προώλης, λέει ο δάσκαλος. Αυτό το τελευταίο ακούγεται τόσο απειλητικό. Για όλους μιλάει... Για την καταστροφή όλων... Αλλά όχι. Αφού ανάβει τα καντήλια στην εκκλησία, όλα χαρίζονται. Ή γίνονται πιο περίπλοκα. Οι πιο επικίνδυνες δε βλογάν μήπως τα μαγγανικά τους στο ιερό βήμα; Είναι πολύ κοντά, λένε, ο Θεός κι ο Διάβολος. Και πρέπει να έχει κανείς τα μάτια δεκατέσσερα. Και με τους δυο. Και με το Θεό και με το Διάβολο. Δεν έχουν τ' αχαμνά μίαν ιερότητα μήπως; Κατά έναν παράξενο τρόπο η ιερότητα είναι δεμένη και με την ακαθαρσία. Η βρωμιά έχει μια ανεξήγητη δύναμη. Που την κάνει επικίνδυνη και ιερή. Περιπτώματα. Κομμένα νύχια. Τούφες μαλλιών. Ό,τι περιπτώ του σώματος κι ακάθατο. Είναι

πολύ χρήσιμο στα μάγια. Αυτά είναι που τα κάνουν αποτελεσματικά. Τα άλλα είναι απλώς για το αναλογικό μέρος. Για να δώσουν κατεύθυνση στην ενέργεια. Το χαντάκι ήταν απλησίαστο. Μόλο που ήταν δύο βήματα απ' το δρόμο. Ήταν χιλιόμετρα μακριά. Πίσω, στο χωράφι, είχε παίξει αρκετές φορές. Χωρίς φυσικά να ζυγώνει προς τα 'κει. Έριχνε μόνο λοξές ματιές. Ματιές χωρίς περιεχόμενο. Τα ήξερε όλα. Και δεν ήξερε τίποτα. Και τα 'νιωθε τόσο μυστικά δικά του. Ήταν ένας τρυφερά δικός του. Μα και φοβερά επικίνδυνος τόπος. Πρέπει να 'ταν κοινή υπόθεση. Δεν έπαυε όμως να 'ναι για τον καθένα και μια προσωπική ιστορία. Ήταν από 'κείνους τους ανομολόγητους θρύλους. Από 'κείνες τις εγκωφαντικές σιωπές. Από 'κείνες τις σιωπηλές ομιωγές. Που κληρονομεί κανείς μαζί με τα μέλη του σώματός του. Είναι κάτι που μεταβιβάζεται με τα ίδια τα κύτταρα. Είναι η ιστορία του υποσυνείδητου. Αυτή που αποτελεί το πιο δυνατό υπόστρωμα μιας κοινότητας. Και δεν ήταν μονάχα τα γιοφύρια, η εκκλησιά, τα μνημεία, τα κυπα-

ρίσσια, τα χαντάκια με τις λυγαριές. Στις εσχατιές της έντασης που σφράγιζε με την παρουσία του το μικρό καντήλι του εκονοστασιού, τάμα στη Βαγγελίστρα, ήταν και σταυροδρόμι. Σταυροδρόμι σημαίνει ένα σωρό θαυμαστά πράγματα. Οι διαόλοι πάντα στα τρίστρατα βγαίνουν και παίζουν σαν τα μικρά παιδιά. Κι οι μαγίστρες εκεί τα κάνουν όσα τους καταμαρτυρούν. Μα και στις λιτανίες τους οι παπάδες εκεί δίνουν μεγάλη έμφαση. Είναι φορτισμένοι τόποι. Σφίγγεται δυνατά από το λαιμό της. Το ξέρει εκείνη και τον κάνει να νιώσει πως είναι κοντά του. Ούτε λόγος για το δικό της φόβο. Είναι οι καθημερινοί της κοινωνικοί φόβοι τόσο πραγματικοί. Έχουν εξορίσει τους μεταφυσικούς. Η διαδρομή γι' αυτό γίνεται το σούρουπο. Στα όρια της νύχτας. Πάντως στο σκοτάδι. Μπορεί το φως να 'ναι ζωογόνος δύναμη. Το σκοτάδι είναι σωστική. Καταδίκη θα 'τανε να ζούσε ο άνθρωπος σ' ένα διαρκές φως ημέρας. Θα κατασκεύαζε ο ίδιος το σκότος. Θα ήταν δίχως άλλο μια κατάσταση εξευτελισμού του φωτός. Ή απλής άγνοιάς του. Γιατί

πώς θα το ξέραμε, αν δεν υπήρχε το σκοτάδι λοιπόν αποφεύγει. Ό,τι τη βασανίζει. Κυρίως τα βλέμματα. Τα βλέμματα που εννοούν να της θυμίζουν. Μια ντροπή. Κι η λαβωμένη τιμή της δεν το σηκώνει. Κουλουριασμένη στο φιλότιμό της. Δεν περιμένει κι απ' το χρόνο τίποτα. Αυτός, ο χρόνος, είναι που έχει τρελλαθεί εντελώς μέσα της. Δεν χαμπαρίζει πια τους φυσικούς κύκλους και ρυθμούς. Τούτος ειν' ένας χρόνος που δεν ορίζεται. Σε ορίζει σφίγγοντάς σε σαν μια φαρμακερή οχιά. Που δεν σου δίνει το τελειωτικό δάγκωμα αλλά χύνει διαρκώς και λίγο λίγο δηλητήριο. Δηλητηριώδης χρόνος. Και δηλητηριασμένος. Που έχει όμως κάτι σαν κενό την ώρα που πέφτει το βράδυ. Ένα γλυκό κενό. Είναι η γλύκα που νιώθει κανείς, όταν κρύβεται απ' τους εχθρούς του. Κι η μοναξιά, όταν αυτοί φαίνεται να είναι ένα χωριό ολόκληρο. Και το κρύψιμο είναι ένα φευγαλέο αίσθημα. Μετά είναι η πάλη να κρυφτείς από τον εαυτό σου. Κι από αυτόν κανένα σκοτάδι δεν σε κρύβει. Αυτόν τον πόνο μόνο με τη μοιρασιά τον απαλύνεις. Κι

ευτυχώς που είναι κοινός. Το μοιράζεται με λίγους άλλους. Μ' όσους και το αίμα της. Αυτό το μαύρο του σκότους που είναι και το μαύρο του πένθους. Γίνεται 'δω σωτήριο χρώμα. Ή αναίρεση του χρώματος. Αυτό το σωτήριο μελανό χρώμα. Θα γίνει η μόνιμη κατάσταση των ρούχων της. Μετά από λίγα χρόνια. Για να κρύβεται, θάλεγες, καλύτερα. Μαύρη μέσα στο μαύρο. Να μη φαίνεται καθόλου. Και να μη βλέπει καθόλου. Το μαύρο είναι προστατευτικό χρώμα. Κρύβεσαι μέσα του. Σωτήρια ήλθε η κοινωνική επιβολή του ως πένθους. Ένα μεγάλο άλλοθι. Και μια πραγματική ευκαιρία. Να εξωτερικεύσει το προηγούμενο ανομολόγητο πένθος της. Ο εγωισμός. Και το φιλότιμό της πάνω απ' όλα. Δεν το επέτρεπαν μέχρι τότε. Η αίσθηση της τιμής στις εσχατιές της. Μέχρι εκεί που αρχίζει να γίνεται το αντίθετό της. Όμως όλα τούτα σε μια ανάγνωση από τα έξω. Με το μάτι της κοινωνίας. Από τα μέσα, με το μάτι του προσώπου, τα πράγματα έχουν τη δική τους λογική. Μια λογική αδήριτη. Το κοινωνικό καμουφλάζ δεν μπορεί να 'ναι

παυσίπονο για της ψυχής τα πάθη. Ιδίως τα ανομολόγητα. Το αντίθετο. Τα κάνει πιο βασανιστικά. Ιδίως εκείνα που έχουν να κάνουν με την τιμή. Την τιμή που πίσω της είναι ο θάνατος. Καμιά άλλη επιλογή. Και προχωρούσαν χωρίς να βλέπουν. Το σκοτάδι πρόσχημα. Έπεφταν πάνω τους κακοήθεις χήρες και κουτσομπόλες. Έβγαιναν σα νυχτερίδες ειδικά αυτή την ώρα. Για την κοινωνική τους δράση. Κι ήταν σα να 'πεφταν πάνω σε φαντάσματα. Σκιές στα κατώφλια που έδιναν την εντύπωση ερινύων που ψάχνουν το θύμα τους. Κακία ενσαρκωμένη σε βλοσυρά βλέμματα. Προσποιητά αδιάφορα. Ο μόνος τρόπος να τις αντιπαρέλθουν μια άλλη προσποίηση. Ότι δεν τις βλέπουν. Το σκοτάδι βοηθά σε μια ηθελημένη τύφλωση. Κάτι σαν την επιλεκτική αμνησία. Αυτή που διαλέγουν οι άνθρωποι πολλές φορές για να μπορέσουν να ζήσουν, όταν η μνήμη τους είναι βασανιστική. Έτσι και με την όραση. Μπορεί να κοιτάζουν τα μάτια δίχως να βλέπουν. Ή να κοιτάζουν εξοντώνοντας το αντικείμενο της θέασης. Ποιος δεν θα 'θελε να εξο-

ντώνει με το βλέμμα, αντί να βλέπει, κάτι βασανιστικά ανεπιθύμητο. Και προχωρούν τον ατέλειωτο δρόμο. Το δρόμο που κάνουν κάθε μέρα. Και κάθε μέρα είναι μια καινούργια περιπέτεια. Σε επανάληψη. Κι είναι τόσο εγνωσμένα όλα, ώστε εξατμίζονται μέσα της. Και ψάχνουν την έξοδο. Την έξοδο που θα 'ταν ανακούφιση. Την ανακούφιση όμως μόνο η μοιρασιά σε μια εστία μπορεί να δώσει. Εκεί που καίει το κοινό αίμα. Αυτό το αίμα που λεν ότι νερό δε γίνεται. Κι αυτό τους σώζει. Όπως και τους βασανίζει. Μέχρι να 'ρθει η στιγμή να παγώσει μέσα τους.

Αλβανία

Μπροστά ο γέροντας. Τα γυναικόπαιδα πίσω. Ένα μπουλούκι ξεθεωμένων υπάρξεων. Είχαν ξεκινήσει απ' την περιοχή της Αυλώνας. Αποδεκατισμένοι. Και φτάνανε. Φτάναν στη γραμμή. Στη γραμμή που χρόνια περνούσαν. Δίχως να φανταστούν ποτέ συρματο-

πλέγματα. Αυτά που μπήκαν μετά το τελευταίο πέρασμα. Το πέρασμα που έμελλε να 'ναι προσφυγιά. Φτάνουν στη γραμμή. Όχι στα κοντινά στον τόπο τους μέρη. Χαμηλά. Τρεις μέρες δρόμο. Κακαβιά. Δεν υπήρχαν περάσματα στα δικά τους τα μέρη. Οι νωπές μνήμες. Και το αίμα που δεν είχε στεγνώσει καλά. Οι νάρκες. Τα μνήματα. Και το Ηρώον. Φάντασι. Μια ηλεκτρισμένη ζώνη. Και τρομερή. Από τη βιαιότητα της ιστορίας. Που βρήκε εκεί να ξεράσει τ' απώθημένα της. Μια ζώνη θανάτου. Ο Σταυρός. Και δόξας για κάποιους. Που γίνονταν πολλοί. Η εξουσία. Ο Γράμμος. Μια μαγεμένη κορυφογραμμή. Απ' τις μαγγανείες και τα ξόρκια αδελφοφάδων. Ο Γράμμος. Μια μελανιασμένη κηλίδα στο χαρτί. Απ' τα νύχια χαροκαμένων μανάδων. Εδώ που γεννήθηκαν χίλιοι και παραπάνω μύθοι. Για τα σύνορα και τα σημεία του τόπου. Οι λίμνες με τα στοιχεία. Οι δρακόλιμνες. Κι οι κλέφτρες μάγισσες. Που ήταν πάντοτε τρεις. Κουβαλώντας σαν μικρά παιδιά τους δράκους στην αγκαλιά τους. Τους δράκους που δάκρυζαν. Και με

κάθε δάκρυ μια άλλη λίμνη. Μια μπάλτα. Και το στοιχειό με τη μορφή λάιου κριαριού. Να βατεύει σαράντα παρθένες μλιώρες. Και να δημιουργεί κανούργια ράτσα. Και ο πόλεμος με το στοιχειό του Σμόλικα. Με πέτρες και με ξύλα. Με βράχους και κορμούς θεόρατων δέντρων. Με μπάλες ξύγκι στην ανάγκη. Κι η λίμνη ακριβώς στο σύνορο. Η πιο μεγάλη. Που πνίγει τους εχθρούς αντί να τους δοθεί. Θαυμαστές ιστορίες. Κι είναι εδώ. Στις ιερές παραδόσεις των ορίων η καταγωγή τους. Κι η μοίρα τους. Εδώ αναζητούν τα αίτια κάθε κακού. Και τα καλά εδώ έχουν θεμέλια. Ήταν ακόμα μακριά. Κοντά όμως στην ίδια γραμμή. Το παραπέτασμα. Που στη σκέψη των ανθρώπων είχε γίνει σιδηρούν. Κοντά στην ίδια γραμμή. Την αυθαίρετη. Αυτή τη γραμμή που διέσχιζαν χρόνια. Χωρίς να υποψιάζονται. Τότε που ξεχειμώνιαζαν στο Δέλβινο, την Τσαμουριά και την Αυλώνα. Και γύριζαν ανεμπόδιστα στα βουνά τους. Και στα στοιχειά τους. Τα στοιχειά που δεν μπόρεσαν ή δεν θέλησαν να πάρουν μαζί τους. Θα ξεθεμέλιωναν τον τόπο τους. Ξερ-

ριζώθηκαν οι ίδιοι. Και αυτό ήταν αρκετό. Ας έμενε ο τόπος τους γερός. Οι άνθρωποι πάντοτε βρίσκονται. Οι τόποι όχι. Ήταν εκεί κοντά. Στο μυστήριο. Και την ειρωνία της Ιστορίας. Το «εκεί» ήταν το δικό τους «εδώ». Το «εδώ» «εκεί» σε λίγο. Σε λίγο ανάμεσα σε εχθρικά βλέμματα. Και κάνες όπλων. Ένας παράξενος νόστος. Η υποδοχή. Επίσημη και ψυχρή. Και καχύποπτη. Ήταν οι πρώτοι που γύριζαν. Σ' ένα κλίμα ψυχρού πολέμου. Δεν είχαν καμιά ευθύνη. Κι όμως. Βρέθηκαν στη δίνη σκληρών γεγονότων. Κι έπρεπε να 'ναι μέσα. Θύματα. Θύματα καταστάσεων. Που ούτε προξένησαν ούτε και καταλάβαιναν. Πέρασαν. Γύρισαν με πόνο και φτώχεια. Μα με μια λάμψη στα βλέμματα. Γύρισαν. Τους περίμενε ο τόπος τους. Και τα στοιχεία του. Κι ας μη βρήκαν τα σπίτια τους. Κι ας τους έλεγαν οι άλλοι «Αλβανούς».

Μισεμός

Ετη στροφή για τη Μισουλάκια. Εκεί που τελειώνουν τα σπίτια. Ή που αρχίζουν για όποιον έρχεται. Στη Μισουλάκια. Τη νεραϊδοσύχναστη. Εκεί που βγαίνουν οι μαγίστρες την πανσέληνο και κατεβάζουν το φεγγάρι σαν γελάδα να τ' αρμέξουν. Για να κάνουν

τα φίλτρα τους. Τα φίλτρα που ήταν ανίκανα αυτή τη φορά. Να τον κρατήσουν. Τα μάγια δεν πιάνουνε πια. Κι εκτίθενται συνεχώς οι μαγίστρες. Και δεν θέλουν να δουν την αλήθεια. Την αλήθεια που τους ξεπερνά. Αυτή την ίδια αλήθεια που τους διώχνει ξανά έναν έναν. Με ειρήνη αυτή τη φορά. Κι όλοι για καλό λένε πως φεύγουν. Κι ας αλυχτούν τα μαντρόσκυλα πίσω τους. Κι ας θολώνουν τα νερά οι μανάδες. Όπως η λαφίνα του τραγουδιού. Στη Μισουλάκια. Μια τετράδα μεριές υπάρχουντα. Δυο φορτία. Και τα ζα ν' αγκομαχούν δίχως λόγο. Σα να τα φορτώνουν για πρώτη φορά. Να κάνουν πως βαδίζουν και να μένουν στον τόπο. Να κολλάει κι ο χρόνος. Και το νερό να προκαλεί καθώς κυλάει ορμητικά. Στη Μισουλάκια. Που όταν θέλει αστράφτει. Κι άλλες φορές απειλεί. Κι αναστατώνει της γης τα στοιχεία. Το βούισμα. Και τα σκυλιά ν' αλυχτούν. Σαν σε μεγάλο κιαμέτι. Και να γίνονται βούρκος οι οπλές των αλόγων. Και τα μάτια τους. Να θαμπώνει ο δρόμος. Να χάνεται το εικονοστάσι στη Σειρήνια. Κι όταν φαίνεται,

να 'ναι μαύρο. Αυτό το κάτασπρο σημείο που του βγά-
ζουν κάτασπρο μαντίλι κάθε Άνοιξη. Στη Μισουλάκια.
Σημειωτόν. Σε μια καταχνιά απορίας. Για καλό τάχα
φεύγουν. Κι οι πόρτες πίσω μ' αμπάρες. Σημειωτόν. Σε
μια αντάρα από πόνο. Και μπροστά ν' αφανίζονται τό-
ποι. Η Κιάτρα 'Ρόσια κι η Αρίνα. Να μην υπάρχουν. Για
ν' αντέξουν. Σημειωτόν. Σ' ένα σύννεφο μπλάβων συλ-
λογισμών. Και να βουλιάζουν τοπία με τα ονόματά τους.
Η Γκούρα και το Καζάνι. Και να γίνονται οι στιγμές
χρόνια. Και τα χρόνια στιγμές. Και να γυρίζουν. Κι ας
φεύγουν μπροστά. Ένα μπροστά αλιώτικο αυτή τη φο-
ρά. Ένα μπροστά που δεν έχει πίσω. Γιατί είναι για καλό
και το καλό μαγεύει. Έτσι λέγανε. Μα είχαν κολλήσει.
Και τα πόδια κι η σκέψη τους. Και τα ζώα. Έπαψαν το
σημειωτόν. Και γύριζαν αυτά το κεφάλι. Για να μην το
γυρίσουν εκείνοι. Δεν ήξεραν αν έβλεπαν και πίσω. Δεν
τολμούσαν να δοκιμάσουν. Η Μισουλάκια ήταν εκεί.
Μπροστά. Κι έπρεπε να την περάσουν. Αυτό το μπροστά

κι αυτό το πέρασμα που το 'χαν τόσο τραγουδήσει. Και
μοιρολογήσει. Αυτό το πέρασμα που το λεν ξενιτιά.

Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Επιμόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Το βιβλίο ω λελε

του Βασίλη Νιτσιάκου

τυπώθηκε και βιβλιοδετήθηκε σε 1500 αντίτυπα

στα Ιωάννινα στο Λιθογραφείο - Βιβλιοδετείο

Γ. ΤΣΟΛΗ τηλ. (0651) 22877 - 75211

Εταιρεία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας